

สรุปผล อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียนมัธยมศึกษาใน กรุงเทพมหานคร ซึ่งจำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีทัศนคติเป็นผลเมืองดี กลุ่มที่มีทัศนคติในแนวปานกลาง และกลุ่มที่มีทัศนคติไม่เป็นผลเมืองดี จากการศึกษาตอบแบบสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีในด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ผลเมืองดี การอยู่ร่วมกันในชุมชน ชนบทธรรมนิยม ประเพณี ค่านิยม ทำสอนในศาสนา การเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย และทาง คำนเศรษฐกิจ
2. เพื่อศึกษา เปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียนมัธยมศึกษา ระหว่างนักเรียนหญิง กับนักเรียนชาย นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล กับโรงเรียนราษฎร์
3. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียนมัธยมศึกษา กับพื้นฐานการศึกษา อาชีพ และการเลี้ยงดูของบิดา มารดา ตลอดจนความรู้สึกต่อมนุษยชาติ และสิ่งแวดล้อมของนักเรียน
4. เพื่อหาข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นผลเมืองดี ในระดับมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้มตัวอย่างประชากรชาย หญิง ซึ่งเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ปีการศึกษา 2520 จากโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งโรงเรียนราษฎร์ และรัฐบาลอย่างละ 5 โรงเรียน ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 590 คน นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 296 คน

เป็นชาย 120 คน หญิง 115 คน สหศึกษา 59 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่ค้นเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดี จำนวน 70 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่าของลิเคอร์ท ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง มีเนื้อหาครอบคลุมเหมาะสม ครบถ้วน เป็นที่ยอมรับของผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน และปรับปรุงเพิ่มเติมแบบสอบถาม ได้จำแนกแนวทัศนะของนักเรียน โดยถือคะแนนเฉลี่ยของผลรวมของคะแนน จากการตอบแบบสอบถามเป็นเกณฑ์ และเปรียบเทียบทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดี ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ โดยการทดสอบค่า ไคสแควร์

สรุปผลการวิจัย

1. ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ มีทัศนะเป็นผลเมืองดี ร้อยละ 72.37 กลุ่มความเห็นของนักเรียนจำนวนรองลงมา คือ กลุ่มที่มีทัศนะในแนวปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 26.27 สำหรับกลุ่มที่มีทัศนะไม่เป็นผลเมืองดี มีจำนวนน้อยที่สุดเพียง ร้อยละ 1.36 ของตัวอย่างประชากร
2. ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียนชาย กับนักเรียนหญิงไม่แตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
3. ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไม่แตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
4. ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ไม่แตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
5. ระดับการศึกษาของบิดาของนักเรียนไม่มีผลทำให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียนแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
6. ระดับการศึกษาของมารดาของนักเรียนมีผลทำให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียนแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
7. อาชีพของบิดา มารดาของนักเรียน ไม่มีผลทำให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียนแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

8. การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของบิดา มารดาของนักเรียน มีผลทำให้ทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีของนักเรียนแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

9. นักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้มองโลกในแง่ดี และมีความรู้สึกต่อมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อม มีผลทำให้ทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีของนักเรียนแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

การอภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า นักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีแนวทัศนะเป็นพลเมืองดี สอดคล้องกับการวิจัยของ ชาลี ลัทธิต ที่พบว่านักเรียนในกลุ่มตัวอย่างมีคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดี สอดคล้องกับความมุ่งหวังที่ครู และผู้ทรงคุณวุฒิต้องการให้เด็กปฏิบัติ¹ และปริมาณของกลุ่มนักเรียนที่มีทัศนคติในแนวปานกลางมีอัตราส่วนรองลงมา ส่วนที่มีทัศนคติไม่เป็นพลเมืองดีมีปริมาณน้อยที่สุด แสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์ และมีเจตนาที่ดี ทั้งนี้พิจารณาได้จากผลการวิจัยนี้ที่พบว่านักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้มองโลกในแง่ดี (ตารางที่ 11) ซึ่งนับว่าเป็นรากฐานที่ดีในการปลูกฝังประชาธิปไตย และพัฒนาประเทศให้เจริญต่อไป

2. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า นักเรียนชาย กับนักเรียนหญิงมีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดี ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นเพศมิได้ทำให้ทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีของนักเรียนหญิง และนักเรียนชายแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วัลลภ พุ่มพวง ที่พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วความจิตเห็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของคนไทย ในกลุ่มตัวอย่างระหว่างชาย และหญิงไม่แตกต่างกัน² และผลการวิจัยของ โอภาส สะอาด ที่พบว่านักศึกษาชาย และหญิงมีมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ไม่แตกต่างกัน³ ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ

¹ ชาลี ลัทธิต, เรื่องเดียวกัน.

² วัลลภ พุ่มพวง, เรื่องเดียวกัน.

³ โอภาส สะอาด, เรื่องเดียวกัน.

แอนน์ เลสลี แอปเปิลตัน (Ann Lelie Appleton) ที่พบว่า เพศไม่ได้เป็นปัจจัยที่สร้างความแตกต่างของทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน¹ เมื่อเป็นเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่า ทั้งนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงมีความรู้ ความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีเหมือน ๆ กัน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่า มีวุฒิภาวะ และประสบการณ์เกี่ยวกับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมากพอสมควร เกิดการเรียนรู้อย่างถูกต้องจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ บทบาทของตน และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ดีขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า วุฒิภาวะของนักเรียนมีความสำคัญต่อความรู้สึกนึกคิด การแสดงออกเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในทางที่ดีหรือเลวได้

3. ผลของการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายมีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อีเลน จอย ชมิค (Ellen Joy Schmik) พบว่า นักเรียนไม่มีทัศนคติที่แตกต่างกันเกี่ยวกับความถึรหวบยอดทางประชาธิปไตย แม้จะมีพื้นฐานทางเพศ ระดับชั้น หรือประเภทของโรงเรียนมากนัก และไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างระดับชั้นของนักเรียน กับทัศนคติของพวกเขาที่ต่อความถึรหวบยอดเรื่องประชาธิปไตย หรือความเชื่อในหลักประชาธิปไตย²

4. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์มีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีไม่แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เพราะฉะนั้นประเภทของโรงเรียนไม่น่าจะเป็นตัวกำหนด หรือมีอิทธิพลต่อทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีของนักเรียน เพราะโรงเรียนมีหน้าที่อบรมสั่งสอนเพื่อให้เด็กเป็นพลเมืองดีดังผลการวิจัยของ แกรอล ลี. อิงเกิลฮาร์ดท์ (Carroll Lee Englehardt)

¹Ann Leslie Appleton, Loc. Cit.

²Ellen Joy Schmik, Loc. Cit.

พบว่า โรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญของสังคม ที่จะถ่ายทอดอุดมคติเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ให้แก่นักเรียน¹ และนอกจากนั้น จอห์น เอส. กีบสัน (John S. Gibson) ได้กล่าวไว้ว่า นอกจากบ้าน โรงเรียน เพื่อน ๆ และชุมชน ก็มีหน้าที่จะช่วยปลูกฝังทัศนคติ ความรู้ความเข้าใจ และฝึกฝนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีให้แก่เด็กได้²

5. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การศึกษาของบิดาของนักเรียน ไม่มีผลให้ทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีมีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จีรังลักษณ์ ศกุนตะลักษณ์ พบว่า มโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนอาชีวศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาของบิดา³ และผลการวิจัยของ วรณวิมล นิมพานิช ก็พบว่า การศึกษาของบิดาไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน⁴ เกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่า สภาพเศรษฐกิจที่รัดตัวในปัจจุบัน ทำให้บิดาไม่มีเวลาให้กับบุตร ไม่ค่อยจะได้มีโอกาสศึกษากับบุตรมากนัก ประกอบกับจะต้องออกไปประกอบอาชีพเพื่อหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว จึงมักจะละทิ้งภาระในการอบรมเลี้ยงดูบุตรไว้กับมารดา

¹ Carroll Lee Englehardt, Loc. Cit.

² John S. Gibson "Needed: A Revolution in Civic Education" The Bulletin of the National Association of Secondary Principals (May, 1969), p 531.

³ จีรังลักษณ์ ศกุนตะลักษณ์, เรื่องเดียวกัน.

⁴ วรณวิมล นิมพานิช "มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517) (อัครสำเนา)

เป็นส่วนใหญ่ บิดาจะมีบทบาทในการว่ากล่าวตักเตือนบุตรส่วนมากก็เฉพาะเมื่อมีปัญหา ที่มารดาไม่สามารถจะตักสินใจได้เกิดขึ้น ซึ่งกรณีเช่นนี้ มารดาก็ยังต้องมียบทบาทในฐานะเป็นผู้ร่วมตักสินใจ¹

6. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การศึกษาของมารดาของนักเรียนมีผลให้ทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีมีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จีริงลักษณะ ศกุนตะลักษณะ ที่พบว่ามโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนอาชีวศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาของบิดา แต่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาของมารดา² ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นพ้องกับการวิจัยนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าลักษณะสังคมไทยโดยทั่วไปนั้น มารดาเป็นผู้ที่ใกล้ชิดบุตรมากกว่าผู้ใดทั้งยังเป็นผู้เลี้ยงดูอบรมบุตรให้เป็นคนดีที่พึงปรารถนาของสังคมโดยตรง

นอกจากนั้น เซียร์ส (Sears) นักจิตวิทยาได้กล่าวถึงความสำคัญของระดับการศึกษาของมารดาที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาบุคลิกภาพของบุตรไว้ว่า การศึกษาจะเป็นสิ่งที่ช่วยเตรียมมารดาให้พร้อมที่จะใช้การอบรมเลี้ยงดู และยินยอมที่เหมาะสมซึ่งมีผลต่อการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตร ในปริมาณที่เหมาะสม³

¹ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ "ลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย" รายงานการวิจัย (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2515)

² จีริงลักษณะ ศกุนตะลักษณะ, เรื่องเดียวกัน.

³ Herry W. Maier Three Theories of Child Development. (New York: Harper & Row Publishers, 1969) p. 17

และ สุนทร สุนันท์ชัย ได้กล่าวไว้ว่า มารดาที่มีการศึกษาสูงจะมีแนวโน้มที่จะเข้าใจค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยมากกว่า ซึ่งจะมีผลต่อ การปลูกฝัง และพัฒนามโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของบุตร¹ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ระดับการศึกษาของมารดามีความสำคัญต่อทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีของบุตร กล่าวคือ มารดาที่มีการศึกษาสูง และเป็นตัวอย่างที่ดีจะสามารถปลูกฝัง และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีได้ดีกว่ามารดาที่มีการศึกษาค่ำ แต่ในทางปฏิบัตินั้น บางครั้งพบว่าบางสิ่งบางอย่างแม้จะเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่า แต่วิธีการถ่ายทอดวิธีการปลูกฝังสั่งสอนอบรม ไม่ถูกวิธี สิ่งที่ว่าดีมีคุณค่าชิ้นนั้น ก็อาจจะเป็นสิ่งที่ไม่ดีก็ได้² ข้อมูลจากตารางที่ 6 และ 7 จะเห็นว่าระดับการศึกษาของบิดา มารดาของนักเรียน ส่วนใหญ่บิดา มารดาจะจบการศึกษาระดับประถมศึกษา และระดับการศึกษาของบิดา มารดาที่จบการศึกษากว่าจนรองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา ส่วนระดับการศึกษาของบิดา มารดาของนักเรียนที่จบน้อยมากคือ ระดับปริญญาโท

7. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า อาชีพของบิดา มารดาของนักเรียนไม่มีผลให้ทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีมีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จีรังลักษณ์ ศกุนตะลักษณ์ ที่พบว่ามโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพของบิดา มารดา³ และผลการวิจัยของ วรณวิมล หนีพพานิช พบว่านักเรียน

¹ สุนทร สุนันท์ชัย "การศึกษากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม" ศูนย์ศึกษา (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2512), หน้า 9

² ทวีป อภิลิทธิ์ "ท่านต้องการให้เด็กของท่านเป็นคนอย่างไรในอนาคต" คู่มือปริทัศน์ ฉบับความรู้เกี่ยวกับเด็ก, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2522), หน้า 149

³ จีรังลักษณ์ ศกุนตะลักษณ์, เรื่องเดียวกัน.

ที่บิดา มารดามีอาชีพที่ต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการณ์มีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน¹ ข้อมูลจากตารางที่ 8 และ 9 จะเห็นได้ว่าบิดา มารดาของนักเรียนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพในลักษณะที่ 2 ได้แก่ ช่าง, รับจ้าง, ค้าขาย, ธุรกิจต่าง ๆ และอาชีพที่บิดา มารดาประกอบมากเป็นอันดับรองลงมา ได้แก่อาชีพลักษณะที่ 5 คือ ข้าราชการครู, ข้าราชการพลเรือนอื่น ๆ, พนักงานรัฐวิสาหกิจ และอาชีพที่ประกอบน้อยที่สุดได้แก่อาชีพ ลักษณะที่ 3 คือ นักการเมือง

๑. ผลการวิจัยแสดงว่า การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของบิดา มารดาของนักเรียน มีผลทำให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีของนักเรียนมีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมเจต อ่ำรอด ที่พบว่า การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของบิดา มารดาของ นักศึกษา มีผลทำให้ความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาแตกต่างกัน² ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับผลการวิจัยนี้ และเชื่อว่าครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้กับ เด็ก เพราะลูกเป็นสมบัติที่มีค่าของพ่อแม่ พ่อแม่ทุกคนจึงมักจะแสดงความรักต่อลูก ด้วยการ มอบความเป็นห่วงเป็นใย ด้วยการพยายามที่จะถนอมเลี้ยงดูอบรมลูกให้เจริญเติบโตขึ้น เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อที่จะได้เผชิญชีวิตข้างหน้าได้อย่างมั่นคง³ พูลเลน (Fullen) ได้กล่าวว่า ครอบครัวมีบทบาทในการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี กล่าวคือ ถ้าครอบครัวใดบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง เปิดโอกาส

¹ วรธวิมล นิมพานิช, เรื่องเดียวกัน.

² สมเจต อ่ำรอด "ความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาในวิทยาลัยครู"

(วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2518) (อัครสำเนา)

³ คุรุปริทัศน์ "คนตรีสร้างมนุษย์" คุรุปริทัศน์ ฉบับความรู้เกี่ยวกับเด็ก, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทยการพิมพ์, 2522), หน้า 127

ให้เด็กได้ตัดสินใจปัญหาาร่วมกับทุกคน ก็จะช่วยให้เด็กได้มีโอกาสฝึกฝน และรู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา เด็กจะไตร่ตรองถึงถึงความสำคัญในบทบาทความรับผิดชอบของตนในฐานะที่เป็นสมาชิกของครอบครัวคนหนึ่ง อันจะก่อให้เกิดผลดีในการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ต่อความเป็นพลเมืองดีได้อย่างแท้จริง¹ จากข้อมูลในตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า เด็กได้รับการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนในแนวประชาธิปไตยมากที่สุด อันดับรองลงมาเป็นการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนแบบเข้มงวดกวดขันมาก และอันดับสุดท้าย เป็นการเลี้ยงดูแบบปล่อยอิสระเสรีมาก

จากผลการวิจัยจะเห็นว่า เด็กได้รับการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนในแนวทางประชาธิปไตยมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้เขาชนเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป และจะเป็นผลดีต่อวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในอนาคต ตลอดจนเป็นการพัฒนาแนวประชาธิปไตยให้ดียิ่งขึ้น

๑. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกต่อมนุษยชาติ และสิ่งแวดล้อม มีผลทำให้ทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมเจต อ่ำรอด ที่พบว่าความรู้สึกต่อมนุษยชาติ และสิ่งแวดล้อม มีผลทำให้ความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษา มีความแตกต่างกัน² ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความรู้สึกต่อมนุษยชาติ และสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมีความสำคัญต่อทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดี กล่าวคือ นักเรียนที่มองโลกในแง่ดี มักจะมีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดี ดีกว่าที่มองโลกในแง่ร้าย ดังที่ อีริกสัน (Erikson) ได้พยายามอธิบายพัฒนาการแห่งบุคลิกภาพ โดยได้ย้ำความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการแสดงออกของแรงขับจากสัญชาตญาณกับสิ่งแวดล้อมในสังคม ว่าต่างมี

¹ C.H.W. Pullen, Building Citizenship, Boston: (Allyn and Bacon Inc., 1959) p.206.

² สมเจต อ่ำรอด, เรื่องเดียวกัน.

อิทธิพลต่อกัน และกันอย่างยิ่ง และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา และการศึกษา
 อบรมในโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปตามแต่วัฒนธรรมของสังคมจะเป็นเครื่องควบคุม
 และกำหนดการแสดงออกของสัญชาตญาณ หรือความต้องการต่าง ๆ ของเด็ก¹ และวิธีการ
 อบรมปลูกฝังสั่งสอนเพื่อการสืบทอดเจตนารมณ์ของบุคคลในสังคม และสิ่งแวดล้อมจึงจัดได้ว่า
 เป็นมูลเหตุสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ซึ่งจะมีผลส่งกระทบโดยตรง
 ต่อการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์..... ฯลฯ
 ของบุคคลทั้งชาติได้อีกด้วย²

ข้อเสนอแนะของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องลักษณะของพลเมืองดี กล่าวพอสรุปได้ว่า

1. ในด้านการปลูกฝังลักษณะของพลเมืองดี นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าควรเริ่ม
 ตั้งแต่วัยประถมศึกษาตอนต้น และรองลงมาคือ ระดับอนุบาล และอันดับสุดท้ายคือ ระดับ
 มัธยมศึกษา

2. ในด้านเนื้อหาสาระเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีในหลักสูตรสังคมศึกษา
 นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องพลเมืองดีมีน้อย ไม่นั่นเท่าที่ควร นอกจากนั้น
 ยังมีความเห็นว่าไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างจริงจัง

3. ในด้านการเรียนการสอนของครู นักเรียนมีความเห็นว่า ครูใช้วิธีสอนแบบ
 บรรยาย ซึ่งน่าเบื่อหน่าย ควรมีการยกตัวอย่างให้เห็นจริง ครูควรมีความกระตือรือร้น ควร
 ใช้หลักประชาธิปไตยให้มากที่สุด คือเห็นอกเห็นใจเด็ก เข้าใจปัญหาของเด็ก ยอมรับความ
 คิดเห็นของเด็ก มีใจเป็นธรรม ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ และไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

¹ นีภา นิธิยานน, การปรับตัวและบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร : สารศึกษา
 การพิมพ์, 2520), หน้า 74

² ทวีป อภิสวัสดิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 149

ครูผู้สอนต้องปรับปรุงการสอนค่านี้นี้ให้มาก เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ และที่สำคัญยิ่ง สำหรับนักเรียนก็คือ ต้องการครูที่เป็นตัวอย่างที่ดี

4. ในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีของนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ดีพอสมควร อันดับรองลงมาคือ ไม่เข้าใจดีนัก อันดับสุดท้าย มีความเห็นว่าไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ เพราะเห็นว่าเป็นแต่เพียงทฤษฎีเท่านั้น

5. ผู้ที่จะเผยแพร่ความรู้และเป็นตัวอย่างของพลเมืองดี นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าการจะเป็นพ่อแม่และครู อาจารย์ อันดับรองลงมาได้แก่ บุคคลที่มีความประพฤติดี สังคมยอมรับ และจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างแท้จริง อันดับสุดท้ายได้แก่ ข้าราชการ และผู้นำของประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีให้แก่เด็ก และเยาวชน เพื่อให้เขาจะได้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพนั้น ควรถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของทุกฝ่าย ทั้งทางครอบครัว สถาบันการศึกษา ชุมชน ตลอดจนสื่อมวลชน การร่วมมือช่วยเหลือกันไปในแนวทางที่สอดคล้องกัน จะสามารถแก้ไขปัญหาอันเกิดจากความสับสนของสังคมในปัจจุบันนี้ได้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเป็นแนวทางในการปลูกฝังลักษณะของพลเมืองดีดังนี้คือ

ข้อเสนอแนะสำหรับครอบครัว

เนื่องจากครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมของเด็กเป็นอันดับแรก และนอกจากนั้นเวลาที่เด็กอยู่กับครอบครัว ก็เป็นเวลาส่วนใหญ่ ดังนั้นเด็กควรจะได้รับ การปลูกฝังลักษณะของพลเมืองดีจากครอบครัวก่อนเป็นพื้นฐาน ดังนั้นบิดา มารดา หรือผู้ปกครองควรปฏิบัติดังนี้

1. บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ควรจัดสิ่งแวดล้อมภายในบ้านให้เหมาะสมสำหรับการฝึกนิสัยอันดีงาม ตลอดจนทำตัวเป็นตัวอย่างของพลเมืองดีให้กับเด็กด้วย

2. ควรอบรมสั่งสอนให้เด็กในปกครองเป็นผู้มีวินัยในตนเอง ให้มีความรับผิดชอบ และรับผิดชอบถึงสิทธิหน้าที่ ตลอดจนมีคุณสมบัติของพลเมืองดี

3. ควรฝึกให้เด็กในปกครองรู้จักช่วยตัวเอง มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย และสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึง คือวิธีการปลูกฝังไปกับเด็ก ต้องให้เด็กเข้าใจว่าการอบรมสั่งสอนนั้นเพราะปรารถนาดี และรักเด็ก การลงโทษก็ให้เหมาะสมกับความผิด

4. ควรให้เสรีภาพในการคิด การกระทำบางอย่างที่อยู่ในขอบเขตอันเหมาะสม

5. บิดา มารดา หรือผู้ปกครองควรหาเวลาให้ใกล้ชิดเด็กให้มากที่สุด และต้องคำนึงว่าปัญหาของเด็กในปกครองต้องได้รับการแก้ไขโดยรีบด่วน

ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถาบันในการให้การอบรมให้รู้ระเบียบของสังคมต่อจากครอบครัว การตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่นี้ ดังนั้นโรงเรียนจึงมีส่วนช่วยเหลือสถาบันครอบครัว ซึ่งยังไม่อาจปลูกฝัง และพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของเด็กได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากเด็กในวัยเรียนส่วนใหญ่มักจะใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนมากกว่าที่บ้าน ประกอบกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน บิดา มารดา หรือผู้ปกครองต้องประกอบอาชีพนอกบ้าน จึงไม่อาจดูแลให้ใกล้ชิดได้ โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการปลูกฝัง และพัฒนามโนทัศน์ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย และนับว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของโรงเรียน¹ ดังนั้นโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในเรื่องการปลูกฝัง และพัฒนาให้เขาเหล่านั้นเป็นพลเมืองดีที่พึงปรารถนาของสังคมได้โดย

1. จัดสภาพบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย เพื่อเป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคมประชาธิปไตย โดยผู้บริหารจะต้องเป็นผู้มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย โดยดำเนินการบริหารแบบประชาธิปไตย เช่น มีการแบ่งงานกันทำ มีความรับผิดชอบร่วมกัน มีการเคารพในสิทธิ และความคิดซึ่งกัน

¹ John S. Gibson, Loc.Cot.

5. โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการสร้างกฎเกณฑ์ระเบียบวินัยบ้าง เพื่อผลทางด้านการร่วมมือในการปฏิบัติเป็นการปลูกฝัง และพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัยในตนเอง (Self discipline) และระเบียบวินัยของโรงเรียนซึ่งนักเรียนมีส่วนการสร้างนั้นจะช่วยให้นักเรียนรู้จักปกครองตนเอง เพราะมีวินัยเป็นเครื่องคุมความประพฤติ นักเรียนจะปรับตัวให้เข้ากับสังคม และสามารถจะดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้เพราะนักเรียนได้ฝึกการรักษาระเบียบวินัยในโรงเรียน เพื่อจะเตรียมตัวที่จะเป็นพลเมืองที่ดีต่อไปในภายหน้า

ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคมศึกษา

ครูคือ บุคคลสำคัญในการปลูกฝัง และพัฒนาลักษณะของพลเมืองดีให้เกิดขึ้นกับนักเรียนโดยเฉพาะครูสังคมศึกษาควรถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรง การที่ครูสังคมศึกษาจะปลูกฝังและพัฒนาทัศนคติ ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนทักษะเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีให้แก่ นักเรียน เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา และแผนการศึกษาชาติ ผู้วิจัยจะขอเสนอแนะต่อครูผู้สอนดังต่อไปนี้

1. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษามุ่งให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นในการเรียนการสอนตลอดจนการวัดผลของครูควรเป็นไปในลักษณะที่ผสมผสานระหว่างทฤษฎี กับการปฏิบัติตลอดจนคำนึงถึง และทัศนคติที่ดีอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์
2. ครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น ค้ำจุนการมีวินัย ความรับผิดชอบ และการปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ของตน ตลอดจนเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมืองให้แก่ นักเรียน ให้นักเรียนได้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จริง เป็นพลเมืองดีของสังคม มีความรับผิดชอบต่อชาติ,
3. ครูที่สอนจะต้องเป็นผู้ตื่นตัวอยู่เสมอ ตลอดจนมีความตั้งใจจริงในการอบรมสั่งสอนนักเรียนให้เป็นพลเมืองดีของสังคม
4. ในด้านการเรียนการสอน เช่น การจัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับกาลเวลา ความ

สนใจของนักเรียน ตลอดจนการใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ให้คำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลัก ต้องเน้นการฝึกปฏิบัติให้มาก เพราะจากผลการวิจัยปรากฏว่า ครูผู้สอนที่ใช้การสอนแบบบรรยายเป็นส่วนมาก ทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย และในที่สุดจะทำให้มีทัศนคติไม่ดีต่อวิชาสังคมศึกษา ดังนั้นการเรียนการสอนควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยเฉพาะการแก้ปัญหา รู้จักสังเกต วิเคราะห์ รู้จักค้นคว้าหาความรู้โดยครูนำปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน หรือข่าวมาให้นักเรียนคิด และอภิปรายแก้ปัญหาเพื่อฝึกทักษะที่ถูกต้องโดยเฉพาะเรื่องแสดงความคิดเห็น การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การแสดงออก การทำงานร่วมกัน และการรู้จักรับผิดชอบ สิ่งเหล่านี้เป็นคุณสมบัติของพลเมืองดี

5. ในการปลูกฝัง และพัฒนาลักษณะของพลเมืองดีให้กับนักเรียนควรคำนึงถึงจิตวิทยาวัยรุ่น และจิตวิทยาการสอน สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน ให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน พยายามเข้าใจนักเรียน มีความยุติธรรม ตลอดจนการลงโทษนักเรียนนั้น มีพื้นฐานมาจากความปรารถนาดีต่อนักเรียนอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นครูควรจะสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวของนักเรียนเพื่อขอความร่วมมือในการที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าของนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับนักศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ

การเปลี่ยนแปลงที่ดีจะเป็นไปไม่ได้เลยถ้าผู้บริหารการศึกษาไม่เห็นความสำคัญของการปลูกฝังลักษณะของพลเมืองดีให้แก่เด็ก และเยาวชนซึ่งจะเติบโตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะต่อผู้บริหารดังต่อไปนี้คือ

1. ควรพิจารณาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาปรับปรุงหลักสูตร และโปรแกรมการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับเนื้อหาสาระของหนังสือ แบบเรียน วิธีการสอน ให้สอดคล้องกับแนวโน้มของสังคม และควรจะได้เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับ

- ความรู้ในเรื่องกฎหมาย
- การปกครองระบอบประชาธิปไตย
- สิทธิหน้าที่ของพลเมือง
- ความมีระเบียบวินัย

- ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ต่อครอบครัว และตนเอง
- ความตื่นตัวต่อเหตุการณ์ ตลอดจนวิเคราะห์ได้อย่างมีเหตุผล
- ค่านิยมที่พึงปรารถนา ตลอดจนเป็นผู้รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การส่งเสริมการวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีที่จะเป็นผลต่อการปรับปรุงหลักสูตร แบบเรียน ตลอดจนการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษา

3. การจัดสัมมนา อบรมเพิ่มเติมแก่ครูที่สอนสังคมศึกษามาเป็นเวลานาน ทั้งทางด้านวิชาการ และวิธีสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ ตลอดจนการติดตามผล

4. การจัดทำคู่มือครูให้มีประสิทธิภาพ และให้บริการเกี่ยวกับเอกสาร สิ่งพิมพ์ หรือ วารสารทางด้านวิชาการ เพื่อความก้าวหน้าของครูผู้สอน

ข้อเสนอแนะสำหรับสื่อมวลชน

ในปัจจุบันสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญต่อการช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ และความคิดเห็นที่ถูกต้องเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีได้มาก ดังนั้นสื่อมวลชนต่าง ๆ จึงควรตระหนักถึงหน้าที่ต่อเด็ก และเยาวชน ตลอดจนประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะคือสื่อมวลชนดังต่อไปนี้

1. ควรเสนอแต่ข่าว หรือเรื่องราวที่น่ารู้ น่าสนใจ และเป็นความจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรเสนอเรื่องราวที่จะเป็นการส่งเสริม และปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีที่เหมาะสม และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น เสนอเรื่องราวของบุคคลที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ และสังคม เพื่อเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนให้ตระหนักถึงคุณสมบัติที่พลเมืองดีจะมี

2. ควรเสนอรายการที่เป็นประโยชน์ เช่น รายการบันเทิงก็ควรให้มีคติสอนใจให้แง่คิด หรือเสนอรายการที่ชักชวนให้รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ สารคดีท่องเที่ยว ตลอดจนเน้นหนักในด้านวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทยที่ควรรักษาไว้

3. ควรยึดมั่นในอุดมการณ์ มิให้อัทธิพลใด ๆ มาครอบงำ

4. ไม่ควรคำนึงถึงแต่ประโยชน์ด้านการค้าเพียงอย่างเดียว เพราะสิ่งเหล่านี้

จะเป็นสิ่งที่ไม่ช่วยส่งเสริมลักษณะของผลเมืองดีให้แก่สังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างลักษณะของผลเมืองดีในทัศนะของนักเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างลักษณะของผลเมืองดีในทัศนะของนักเรียนในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับอาชีวศึกษา วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย
3. ควรศึกษาความคิดเห็นของเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีในระดับมัธยมศึกษาของบุคคลหลายระดับ เช่น นักเรียน ครู นักวิชาการ และผู้บริหารการศึกษา
4. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียน กับการแสดงออกเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีอย่างละเอียด
5. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดี กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย